

Adalet nasıl cinayet işler?

**Yıldız Yargılaması / Orhan Asena-
Devlet ve İnsan / Güngör Dilmen /
Cem Yayinevi, İst. 1991 / 214 s.
12.000 TL.**

Orhan Asena
YILDIZ YARGILAMASI

Güngör Dilmen
DEVLET VE İNSAN

İBRAHİM KARAOĞLU

Bugünü anlamak ve geleceği değiştirmek kaygısından uzak, geleneksel tarihçiliğin geçerli olduğu ülkemizde geçmişe, yaşadığımız değişimlere, dönüşümlere toplumsal tarihçilerin diyalektik yöntemiyle bakan, duyarlılıklarını güncel ve tarihsel olaylara yöneltirken geçmişle bugün arasındaki süreçte insanı arayan, iki tiyatro yazarımızdır Orhan Asena ve Güngör Dilmen. Ele aldıkları konuları işleyiş tavırları ve yönelimleri açısından aynı paydada buluşan bu iki yetkin tiyatro yazarımız ortak bir kitap yayınladılar: "Yıldız Yargılaması" ve "Devlet ve İnsan."

Projektörlerini yakın tarihimizin karanlık bir dönemine çeviren yazarlarımız, bu karanlığın içindeki aydınlık bir lekeyi, Mithat Paşa'yı anlatıyorlar ortak yapıtlarında. Ortak kitabın önsözünü yazan Orhan Asena'yla bir konuşma yaptık. Sunuyoruz.

— Birçok güncel konulu oyununuz olduğu halde, daha çok tarihsel konulu oyunlarınızla tanınıyorsunuz. Sizi tarihsel konulara çeken ne ve nasıl bir yöntemle yazıyorsunuz?

— Tiyatro bence tarihin sustuğu yerde başlar. Tarih peşini balla doldurur. Bala petek ne kadar az karışmışsa o kadar makbuldür. Tarihsel konulu oyunlarda da böyledir bu. Seyirci tarihi değil, insanı görmelidir karşısında. Tarih, olayların çerçevesini çizsin, günümüzle bir çağrışım

uyandırсын, biraz da düşlem katsın oyuna, yeter. Bizim işimiz insanlarla. O günün insanıyla, bugünün insanının bir-biriyle kesişen ortak yazgısında. Tarihsel perspektifi böyle belirleyince sorunuzun yanıtı da çıkıyor ortaya.

Ben tarihi olaydan değil insandan çıkarım yola. Günümüz insanının geçmişteki izdüşümünü ararım. Yani geçmişte bir olayın, bir kişinin, bir sorunun günümüzde de bir benzeri söz konusu ise, o olay o kişi, o sorun ilgimi çeker. Örneğin bir Kanuni Sultan Süleyman'ı ben 46 yıl saltanat sürmüş, Osmanlının sınırlarını alabildiğine genişletmiş, zaferden zaferle koşmuş, Avrupa'yı titretmiş, çağına damgasını vurmuş bir büyük cihangir olduğu için değil, yaşamındaki üç büyük trajedi sezdiğim için ilginç bulurum. Kanuni'nin büyük kişiliği tarihte yerini bulmuştur, ama devlet ve evlat, devlet ve dost arasında kalmış, evlat ve dost değeri bilen, üstelik duygulu bir ozan olan Süleyman'ın bu dramı ne kadar korkunç yaşadığını duyumsadığım için ilginçtir. İşte bu dramın korkunçluğunu tarih bize veremez. Beni Kanuni'nin yaşamıyla ilgili bir dörtleme (Tatraliji) yazmaya iten işte bu sezdirdi.

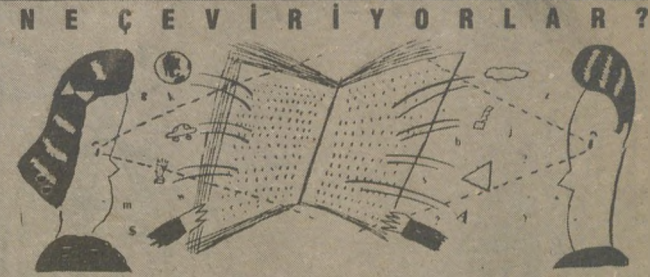
— Yeni kitabınız Yıldız Yargılaması'nda daha yakın tarihimizi, Abdülaziz'in ölümü ve Mithat Paşa'nın yargılanmasını ele alıyorsunuz. Bu olayda sizi çeken neydi?

— Yalnız güncel de değil, giderek evrensel diyeceğim bir etken buldum bu konuda. Oyunu 1983'lerde yazdım. O yıl Mithat Paşa'nın ölümünün yüzüncü yıldönümüydü. Ne yazık ki, tiyatrolarımız bu koşutluğa dikkat etmediler. Kimbilir belki de dikkat ettiler de oyunu oynamaya cesaret edemediler. Çünkü oyun, 12 Eylül yönetiminin henüz etkinliğini sürdürdüğü bir dönemde devlet ve şehir tiyatrolarına verilmişti. Tarihsel fonda dediğiniz gibi, Abdülaziz'in intiharı ve bu intihardan beş yıl sonra Abdülhamit'in Mithat Paşa'dan kurtulmak için başlattığı ve Yıldız Mahkemesi'nde sona bağladığı Abdülaziz'in katli davasını ele alıyor, ama bu görüntüyü aşılıyor. Zorba bir yönetimde işlenmemiş bir cinayet bahane edilerek, adalet mekanizmasına nasıl cinayet işletilir gibi, hem güncel, hem evrensel bir görüntüyü getiriyor. Bugün bu oyun kabul edildiği halde oynanmıyorsa, bunun bir anlamı vardır. Olay, yakın da olsa, artık tarihe karışmıştır. Ama günümüzde bu olaydan gocunabilecek olanlar vardır demek. Bu da benim, tarihsel konulu oyunlarımı günceli nasıl yerdirdiğimi gösterir.

— Acaba bu çekingenlik, Abdülaziz öldürüldü mü? İntihar mı etti? sorusunun henüz kesinlik kazanmamış olmasından da ileri gelemez mi?

— Ben bu sorunuza konuyu büyük bir dikkatle ve yetkinlikle inceleyip, birçok makalenin yanı sıra, Yıldız Mahkemesi ve Taif Mahkûmları adlı iki değerli kitap yazmış olan Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın Yıldız Mahkemesi adlı kitabına yazdığı önsözle yanıt vermek istiyorum. Diyor ki: "Ben bu eseri hazırlamadan beş altı sene evvel Abdülaziz'in vefatına dair istintak fezlekesiyle iddianame ve itham mazbataları ve nihayet bütün mahkeme ilamlarını okumuş ve bunun neticesine bakarak Abdülaziz'in öldürülmüş olduğuna ihtimal vermişim. Bundan dolayı bazı yazılarımda bilmünasebe bu şüphemi ima etmişim. Filhakika bunları okuyanların Abdülaziz'in katledilmesine inanması icap ediyordu."

Tereddüdü mü mucip olan nokta şu idi: Bir pazar günü, kuşluk vakti, herkesin ayakta bulunduğu bir zamanda Fer'ye Sarayı'nda, Mabeynci Fahri Bey'den başka erkek olmadığı ve saray kadınlarla dolu olduğu halde bu üç şahsın, yani Pehlivan Mustafa ile Boyabatlı Mehmet ve Cezayirli Mustafa'nın içeriye girip güçlü kuvvetli Abdülaziz'i hiç sesi çıkmadan mücadele etmeden nasıl öldür-

Sofî Dolanoğlu, Cezayirli yazar Kateb Yacine'in "Necba" adlı yapıtını Fransızca aslından dilimize çeviriyor. Asuman İlkiz, Alexis Parnis'in yapıtını "Düzeltilen" adıyla İngilizceden çeviriyor. Her iki kitap da Mitos Yayınları arasında önümüzdeki ay piyasaya çıkacak.

Tayfun Alacakaptan, Vladimir Voyloviç'in yapıtını "Er İvan Çon Kin'in Yaşamı ve Olağanüstü Serüvenleri" adıyla çeviriyor. Nihal Geylan Koldaş, Alman yazar Walter Abish'in bir yapıtını "Ne Kadar Alman?" adıyla çeviriyor. Her iki kitap da Adam Yayınları arasında piyasaya çıkacak.

Seniha Akar, "Kapanda Üç Kaplan"ı çeviriyor. Yazarı Cabrera Infante. Levent Köker ise John Keane'in "Avrupa'da Yeni Perspektifler" adlı kitabını yayına hazırlıyor. Bu kitaplar da Ayrıntı Yayınları arasında çıkacak.

Canan Baysan, seks ve evlilik konusunda klinik araştırmalar yapan Elena J. Kahn ve David Rudnistky'nin ortaklaşa hazırladıkları yapıtı "Aşk Şifreleri" adıyla çeviriyor. Neşet Kocabıykoğlu, Stephen F. Cohen'in "Buharin ve Bolşevik Devrim" adlı yapıtını, Celal A. Kanat da Tom Bottomore ve Patrick Goode'nin "Avusturya Marksizmi" adlı yapıtını Türkçeye çeviriyor. Bu kitaplar önümüzdeki ay içinde Kavram Yayınları arasında çıkacak.

dükleri idi. Padişahın kapısı önünde bekleyen hazinedar kalfalarla cariyeler ve hatta validesi bu faciayı nasıl görmemişler ve yapılan ameliyatı nasıl işitmemişlerdi?

Bu tereddüdümünden dolayı Mithat ve Rüştü paşaların tevkiflerine dair vesikaları havi eserimi neşrettikten sonra, ikinci cilt olarak şimdi neşrettiğim bu cildi bastırarak icap ederken, bunu yapamayıp Mithat Paşa ve Taif Mahkûmları ismi altındaki bu üçüncü cildini neşrederek bu ikinci cildin neşrini geri bırakmıştım.

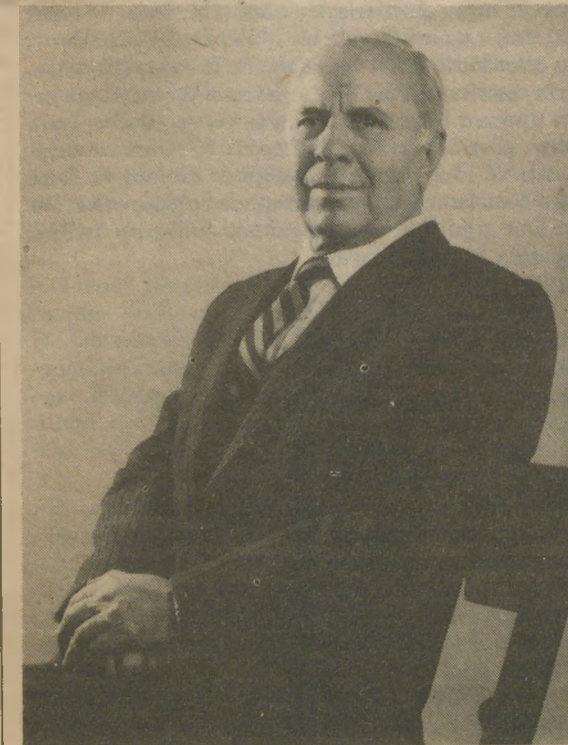
Eserimi tamamlamak için Abdülaziz'in intiharı ve Yıldız'daki mahkeme dolayısıyla elde bulunan Yıldız evrakını okumak zarureti hasıl oldu.

Evvela fezleke ve itham mazbatalarına inanarak iyice tetkik etmediğim maznunların istintak kâğıtlarını tetkik ettim. Sonra bunlarla ilgili olarak Abdülhamit'e verilen jurnalleri ve diğer bazı vesikaları okuyunca gözüm faltaşı gibi açıldı. Bazı maznunların istintaklarının biri gayriresmi, diğeri resmi iki şekilde yapıldığını anladım. Fakat bu gayriresmi istintakların asıl katil ile maznun olan Pehlivan Mustafa Çavuş'la Boyabatlı Mehmet, Cezayirli Mustafa ile Fahri Bey'e tatbik edildiğini gördüm.

Gayriresmi istintaklardan arzu edilen şekilde malumat elde edilir edilmez ya maznunun verdiği cevabın altı, parmak yahut mühür veyahut imza ile tasdik ettirilmiş, yahut da ifade ehemmiyetine göre resmi olarak yazılıp her sahifenin sonuna sual-cevap kısımları istintak heyeti ve maznun tarafından imzalanmak veya parmak basmak suretiyle tasdik olunmuştur.

Yapılan tahkikatın mutlak surette katil işi arandığı için buna aykırı sözler, inkârlar ne kadar makûl olurlarsa olsunlar nazari dikkate alınmayarak tazyik ve işkence ile istenilen noktalara getirtilmeye çalışıldığına dikkat ettim."

Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı gibi bir büyük tarihçinin, bir gerçek yetkilinin bu sözleri de inandırıcı olmazsa aksini ileri sürenleri artık önyargılı saymak gerek. □

Bir arada yayımlanan, Asena'nın (üstte) "Yıldız Yargılaması" ve Dilmen'in Devlet ve İnsan'ı, yakın tarihimizden önemli bir kişiliğin yaşamına ışık tutuyor: Mithat Paşa'nın. (Fotoğraf: Çerkes Karadağ)

